

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ДЕРЖАВНА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
ІМ. І.Я.ГОРБАЧЕВСЬКОГО

ВІСНИК

ДЗЖ

НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

*науково-практичний журнал
заснований в 1993 р.*

**НАША АДРЕСА В INTERNET:
<http://tdma.ssft.ternopil.ua/journals>**

2(27)

**До відома авторів!
Рішенням Президії ВАК України
журнал "Вісник наукових досліджень"
перереєстровано і внесено до переліку видань,
у яких можуть публікуватися основні
результати дисертаційних робіт з медицини.**

ВИДАВНИЦТВО "УКРМЕДКНИГА"

Тернопіль - 2002

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ (ОУН) І ПРОБЛЕМИ НАРОДНОЇ ОСВІТИ

Львівська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

ОУН) І ПРОБЛЕМИ НАРОДНОЇ ОСВІТИ - У статті на основі архівних джерел та матеріалів з історії організації розкрито зміст основних завдань навчально-виховної системи націоналізму.

ОУН) І ПРОБЛЕМЫ НАРОДНОЙ ОБРАЗОВАНИЯ - В статье на основании архивных источников с истории организации раскрыто содержание основных задач воспитательной системы украинского национализма.

PROBLEMS OF PUBLIC EDUCATION - The main tasks of the system of Ukrainian nationalism on the basis of archive sources from the history of the organization are depicted in the article.

Ключові слова: ОУН, освіта, школа, національно-патріотичне виховання.

Ключевые слова: ОУН, образование, школа, национально-патриотическое воспитание.

Keywords: UNO, education, school, national and patriotic education.

важливого значення надавала Організація Українських Націоналістів питанням навчання та виховання української нації, оскільки "вона – майбутнє нації" [1: арк.43 зв.] .

Важко зазначити, що ця проблема не набула належного розвитку в істориками і ніколи не піднімалася українською історичною наукою ні в Україні, ані за її межами. Українські радянські історики, знаходячись під ідеологічним впливом партійності, не могли припуститися жодної думки про освітню політику ОУН, а історики-українці за кордоном не піднімали цю тему через брак документів та матеріалів [2 : 5] .

У розділі "Шкільна політика", прийнятого Першим Конгресом ОУН, зазначалося, що виховання народних мас у національно-державному дусі поряд із встановленням ефективного шкільної системи, яка б піднесла на належний рівень освіту українського народу, будуть пріоритетними напрямками діяльності держави. В основу народного шкільництва ляже система української обов'язкової та безкоштовної школи, яка забезпечить всебічний, гармонійний розвиток людини та охоплюватиме практичне і фахово-професійне навчання [3: арк. 1]. Приватні освітні установи та іншомовне навчання допускатимуться тільки за дозволом держави і контролюватимуться нею.

Аналізуючи освітні розділи програм ОУН(м) (серпень 1939 р.) [4: арк. 21] та ОУН(б) (квітень 1941р.) [5: арк. 25] , необхідно підкреслити, що Організація Українських Націоналістів покладала в основу шкільництва Української Держави систему національної, державної, обов'язкової, безкоштовної (це положення зафіксовано у програмі ОУН(б), прийнятій у квітні 1941 року) [6: 18] та єдиної школи, яка зможе створити належні умови для всебічного розвитку людини. Керівництво, догляд за шкільництвом, сприяння та допомога талановитим учням в отриманні подальшої освіти, створення системи позашкільного навчання, допущення приватних освітніх установ та іншомовного навчання підлягатимуть контролю і регулюватимуться державою.

Водночас архівні джерела та матеріали з історії організації розкривають зміст основних завдань навчально-виховної системи українського націоналізму.

Проаналізувавши освітні документи Організації Українських Націоналістів, робимо висновок, що організація вбачала мету виховання й освіти у тому, щоб виростити ініціативного вольового і фізично здорового громадянина Української Держави, здатного до творчої праці, та виховати його на моральних засадах здорового родинного, громадського та національно-державного життя [7: 13]. Завдання народної освіти організація вбачала у вихованні з

народних мас однієї культурної спільноти, свідомої своєї національної єдності, що сприяла б викристалізації власної національно-культурної індивідуальності [8: арк. 28]. ОУН неодноразово зазначала, що власну систему виховання, найвищим ідеалом якої є нація, необхідно розбудовувати на одвічних законах людського життя, бо лише таке виховання у змозі підняти з глибин душі народу всі його творчі можливості й майбутні перспективи на те, щоб з їх допомогою стати творцем і паном свого життя. Отже, національне виховання повинно підносити людину на вищі щаблі духовного розвитку і формувати не вузькозорого партійника, а націоналіста, людину-громадянина, повноцінного члена нації .

Впродовж досліджуваного періоду Організація Українських Націоналістів працювала над розробленням власної системи націоналістичного виховання. Зокрема, під націоналістичним вихованням ОУН розуміла таку практичну систему цінностей, надбань, методів і впливів, яка виростає з найглибших духовно-культурних перлів національної спільноти з національно-історичної дійсності, життєвих потреб та історичних творчих процесів на майбутнє і прямує до всебічного розвитку й зміцнення духовно-суспільних сил, інстинктів, волі, для добра і сили української нації, на підставі однієї національної ідеї, творчої психогенези, волюнтаристично-героїчного світогляду, етичних цінностей і змагань українського націоналізму [9: арк. 21 зв.-22] .

При розгляді проблем виховання необхідно також брати до уваги подвійну його функцію. По-перше, стихійну виховну дію національно-суспільних впливів. По-друге, планоно організоване виховання та освіти. Так, в освітньому документі "Націоналізм: нова сила виховання" наголошувалося, що тільки ідея нації пов'яже виховання з надбанням минулого, сучасного й творчістю майбутнього, надаючи цьому процесу тягlostі та єдності. Через націю виховання набуває історичності, всеохоплюючого впливу на формування дійсності .

Виховна функція українського націоналізму була нерозривно пов'язана з цілістю потреб і завдань української нації. Власне, його виховна дія проявлялася у двох напрямках: 1) в необхідності організувати усі сфери національно-суспільного життя (культурну, родинну тощо), надавши їм при цьому такої форми, змісту, напрямку, щоб вони зміцнювали націю; 2) дати в теорії та практиці нову систему націоналістично-волюнтаристичної педагогіки, програму й організацію суспільного шкільництва, що відповідала б духовним потребам і змаганням української нації, новим досягненням сучасної педагогіки та психології. Таким чином, націоналістичне виховання мало своїм завданням плекати й розвивати національно-державницькі, героїчні риси та здібності, сформувати нові духовно-моральні, світоглядні, культурно-цивілізаційні й суспільно-політичні цінності, працювати нову теорію та систему цінностей національної педагогіки, органічно поєднуючи суспільне виховання й освіту, вважаючи останню як одну з основних складових цілої виховної системи.

Тематика, планування предметів мали складати єдину гармонійну цілісність. Звідси нагальною поставала потреба відповідного зв'язку загального й професійного виховання та організації шкільництва. ОУН наголошувала на важливості пов'язувати у вихованні та навчанні цінності гуманістичних, природничо-технічних наук в єдину органічно життєву цілісність, ставлячи на перші ролі пізнання національно-історичної дійсності та суспільного середовища. Отже, суцільна система націоналістичного виховання пе-

редбачала наступні взаємопов'язані складові:

- національно-державницьке виховання та освіта;
- громадсько-моральне;
- суспільно-професійне;
- мілітарне та фізичне виховання [10: арк. 23 зв.-24].

Організація Українських Націоналістів виступала з метою поглибити планову організацію наукових студій з українознавства. Напряцювати історіософію України, планово й систематично вивчати її минуле, літературу та філософію [11: арк. 226 зв.]. Так, складовою частиною теоретичних пошуків, які пов'язувалися з розбудовою української національної освіти, було започатковане на початку 1940-х років з ініціативи доктора А.Волошина в науковому збірнику Українського Вільного університету (м.Прага) цікаве дискусійне дослідження "Про шкільне право майбутньої Української Держави" [12: арк. 93-94]. У 1941 році КНВ УНО видано в Празі працю "Напрями, система і програма української національної школи" за редакцією Л. Білецького. Основну увагу в названих роботах приділено проблемам організації нижчого і середнього шкільництва. У 1943 році в м.Одесі вийшла праця Л. Биковського "Напрями всеукраїнської високошкільної політики". Автор так визначав завдання вищої школи в Україні: "Наша високошкільна політика може тільки тоді дати нам бажані результати, якщо її організаційний ритм буде скоординований з ритмом всеукраїнського національно-державницького будівництва і навпаки, а це, у свою чергу, відповідатиме сучасним світовим аналогам" [13: 18]. Так, в Україні, враховуючи всі потреби окремих галузей в найближче десятиліття, передбачалося відкрити понад 50 вузів [14: арк. 96 зв.].

У численних інструкціях, виданих Крайовою Екзекутивою ОУН з питань організації праці культурно-освітніх відділів при обласних, окружних, повітових та районних Екзекутивах зазначалося, що, згідно з програмними положеннями, Організація Українських Націоналістів працюватиме над створенням націоналістичної культури, яка опережається не лише на націоналістичній формі, а насамперед на духовну природу й традиції народу, на героїчні змагання творити свій власний національно-етичний, культурний ідеал, нерозривно пов'язаний із цілістю життя нації, що за своєю суттю й джерелами форм має становити самодостатню українську духовність [15: арк. 212]. Цей процес мав проходити шляхом перевиховання й націоналістичної освіти, завдання якої ОУН вбачала в наступному:

- впливати й безпосередньо проводити виховання й освіту народу в напрямі гармонійного розвитку інтелекту, волі й почуття;
- прищеплювати в націоналістичному вихованні героїчну мораль, що визнає тверді засади родинного та громадського життя;

- керувати поглядами й впливати на виховання молоді, особливо в шкільному віці [16: арк. 212 зв.].

Усе вищевикладене дає підстави зробити такий висновок. Виходячи з позиції, що виховання майбутніх українських патріотів повинно базуватися на національній навчально-виховній системі, ОУН важливої ваги надавала розбудові української національної освіти, підтвердження якого є освітні документи, зокрема напрацьована організацією цілісна система націоналістичного виховання, що дає пояснення основних напрямів діяльності ОУН. У цілому Організація Українських Націоналістів виступала за систему національної, державної, обов'язкової, безкоштовної та єдиної школи. Національна школа, поряд із забезпеченням всебічного, гармонійного розвитку людини, мала також своїм важливим завданням сприяти вихованню української молоді в національно-патріотичному дусі. До співпраці над моральним вихованням молодого покоління, обов'язковим релігійним навчанням школярів залучалася, згідно з програмою ОУН, і українська церква.

Ці ключові завдання, з метою їхньої практичної реалізації, керівництво ОУН поклало на культурно-освітню реферантуру Проводу Українських Націоналістів, культурно-освітній сектор Крайової Екзекутиви ОУН, на обласні, окружні та повітові відділи організації. ОУН залучала до співпраці, насамперед на еміграції, культурно-наукові, освітні організації та установи, широке коло національних наукових, педагогічних кадрів, які хоч і не були пов'язані організаційними зв'язками, проте працювали над реалізацією конкретних культурно-освітніх завдань ОУН.

1. Центральний державний архів вищих органів України (далі - ЦДАВОУ). - Ф. 3833. - Оп. 1. - Спр. 79. Арк. 10.
2. Доценко Ю., Сворак С., Ухач В. Етнос - школа, політика (народна освіта у контексті суспільно-політичної боротьби ОУН в західноукраїнських землях 40-початку 50 років за матеріалами таємних архівів ЦК КП(б)У // Вісник наукових досліджень. - Тернопіль. - 1997. - № 12. - С. 5.
3. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 1. - Спр. 55. - Арк. 1.
4. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 2. - Спр. 9. - Арк. 21.
5. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 1. - Спр. 37. - Арк. 25-25 зв.
6. Постанови Другого Великого Збору ОУН. - Б. м., 1941. - С. 18.
7. До програмних засад ОУН // Визвольний шлях. - 1950. - Ч. 6. - С. 13.
8. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 1. - Спр. 77. - Арк. 28.
9. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 1. - Спр. 36. - Арк. 21 зв. -22.
10. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 1. - Спр. 36. - Арк. 23 зв. -24.
11. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 1. - Спр. 36. - Арк. 226 зв. .
12. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 3. - Спр. 9. - Арк. 93-94.
13. Биковський Л. Напрями всеукраїнської високошкільної політики. - Одеса, 1943. - С. 18.
14. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 3. - Спр. 9. - Арк. 96 зв.
- * Екзекутива - виконавчий орган, виконавча влада.
15. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 2. - Спр. 1. - Арк. 212.
16. ЦДАВО України. - Ф. 3833. - Оп. 2. - Спр. 1. - Арк. 212 зв.